

Prof. Dr. Roman Poseck

Hessen és Frankfurt am Main város Legfelsőbb Bíróságának elnöke

“Európa, országok és városok- együtt a jogállamért”

Nagyon örülök, hogy ma este a Kulturális Fesztivál keretében tarthatok beszédet Önöknek. Amikor néhány hete Kern úr felkért, nem kellett sokat gondolkodnom, hogy eljövök-e.

Miután megtudtam, hogy ma milyen rendezvényről van szó, és a fesztivál a napokban mi körül forog, nem volt kérdéses, hogy igent mondok.

Lenyűgöző, hogy Rödermark és a város polgárai mire képesek. Itt közvetlenül és legjobb oldaláról tapasztalhatjuk meg, hogy mit jelent számunkra Európa. A mai időkben, amikor sokan szkeptikusok Európával szemben, különösen fontos kiemelni, hogy mi köt össze bennünket és látni azt az értéktöbbletet, amit egy egyesült Európa jelent.

Béke, szabadság és jólét csak Európával együtt lehetséges - Európának ellenszegülve nem. Egy olyan világban, amelynek egyensúlya meginog, ahol a jogállam és a demokrácia több államban visszavonulóban van, ahol az Egyesült Államoknak olyan elnöke van, akivel nem lehet megbízhatóan együttműködni, ahol megannyi kihívásnak, mint például a klímaváltozásnak vagy a migrációnak globális okai vannak, csak egyetlen út létezik: egy erős és egyesült Európa útja, amely kiáll a közös értékek mellett.

Nem engedhetjük át a mezőt azoknak, akik az európai egyesítési folyamatokat rossz fényben tüntetik fel és a nacionalizmusban vélik felfedezni a választ a jelenkori és az eljövendő kihívásokra. Egyedül nem dolgozhatunk a jövőn, se városi, se országos szinten. Csak egy egységes, szolidáris Európa jelenthet számunkra sikeres jövőt.

Jelenleg Nagy-Britanniában láthatjuk, hogy hová vezetnek a nacionalisták ígéretei: az ország megosztott és zsákutcába jutott és úgy tűnik, hogy szinte lehetetlen egy pozitív, alkotó többség kialakulása. Azt sokan tudják, hogy mit nem akarnak. De, hogy mit képviselnek, az nem világos; mindenesetre hiányzik az a többség, akik utat mutatnak a jövőbe.

Szükség van a helyi emberek igenlésére és közreműködésére - ez ad új impulzusokat az európai egyesítési folyamatoknak. Minden szinten szükség van erre, európai, országos és városi szinten egyaránt. Ez a folyamat nem működik felülről jövő politikai utasítással.

Európa nem állhat csupán jogi előírásokból és bürokratikus eljárásokból. Ezért különösen értékes ez a rendezvény és a most nyíló kiállítás; alapvetően példamutatónak tartom Rödermark odaadó tevékenységét.

Rödermark, itt Hessen és Európa szívében példaképe az Európa felé fordulásnak. Önök itt egyértelművé teszik, hogy a hazaszeretet és az Európa-pártiság nem mondhat ellent egymásnak, mert az érem két oldalát képezheti.

Bevallom, hogy limburgi lakos lévén röviddel ezelőttig alig tudtam valamit Rödermarkról. Azt igen, hogy Offenbach körzetéhez tartozik és hogy itt van az S-Bahn (gyorsvasút) végállomása; ismertem a város polgármesterét, mert az államtörvényszéknél dolgozott bíróként. Azt viszont nem tudtam, hogy európai szellemben aktív. Annál inkább legyűgöz az, amire időközben fény derült. Szoros barátságot ápol magyar, olasz, osztrák, ezenkívül francia, lengyel és török városokkal, ami jelentősen hozzájárul a békés együttéléshez és egymás megértéséhez. Ezért nagyon örülök, hogy jelen vannak a testvérvárosok képviselői is. Az Oswald-von-Nell-Breuning-Schule tevékenysége, mint Európaiskola is különös elismerést érdemel. Az itteni diákok felkészülnek Európára és európai értékeket sajátítanak el.

Jómagam elkötelezett európai vagyok. Az én generációm -1970-ben születtem - az európai egyesítési folyamatok egyik legnagyobb profitörje. Ebben az egyesítési folyamatban nőttünk fel. Az elmúlt 50 évben társadalmunkat a béke, a szabadság és a jólét formálta. Az Európai Unió nélkül ez a fejlődés elképzelhetetlen lett volna. Az én generációmhoz tartozók beutazták az egész kontinentet iskoláskorukban és azután, Interrail-lel meg repülővel; külföldön jártak egyetemre, csodálatos tájakat, városokat, kultúrákat és embereket ismertek meg és ezt az Európán belüli nyitott határok tették lehetővé.

Az érettségi után külföldön Perpignan-ban, Délfranciaországban, valamint egyetemistaként Utrecht-ben, Hollandiában az Erasmus-Program keretében eltöltött évek, a tanulmányaim során szerzett legjobb és legmélyrehatóbb tapasztalatok közé tartoznak. Pont a 90-es évek közepén, amikor Hollandiában jártam az egyetemre, az Európai Uniónak nagyon erős kihatása a volt különösen a keleteurópai országokra. Akkoriban el sem tudtam volna képzelni, hogy később Európában az Európai Unió elfogadásáért kell majd harcolnunk. Emmanuel Macron, francia elnök ezen a héten „Európa újrakezdését“ javasolta. Szó szerint így fogalmaz németül is megjelent írásában:

“A második világháború óta nem volt Európa ennyire fontos mint ma. És Európát még nem fenyegette ekkora veszély... sem a béke, sem Európa nem magától érthetődők.”

Beszédemet az életünket befolyásoló különböző szinteknek, Európának, az országoknak és a városoknak szeretném szentelni és hivatásomnak megfelelően a jogállamisággal való összefüggésüket bemutatni. Az Európai Unió és a jogállamiság különösen a mai időkben sok hasonlóságot mutat. Mindkettő az utolsó évtizedek nélkülözhetetlen eredménye; sokszor magától érthetődők tartják ezt az eredményt és van amikor bűnbakot csinálnak belőle. Mindkettő jellemzője a bonyolultság; nem egyéni érdekek korlátlan megvalósításáról szólnak, hanem különböző érdekek összeegyeztetéséről és kiegyensúlyozásáról. Ezért különösen nehéz megbírkózni az általánosító és leegyszerűsítő támadásokkal és a hírnévrontással, amellyel sajnos manapság találkozunk.

Az Európai Unió és a jogállamiság szétválaszthatatlan egymástól. A jogállamiság az európai egyesítési folyamatnak egyik alapelve. Összeköti Európa államait és megkülönbözteti őket megannyi más államtól.

Ha az Európai Unió megbukna, meg vagyok győződve, hogy a jogállamiság is helyrehozhatatlan kárt szenvedne. És ez fordítva is igaz: a jogállamiság károsítása ugyanígy egyidejűleg helyrehozhatatlan károkat okoz az Európai Uniónak. Velejében megrázná az Európai Uniót.

A jogállamiság irányadó alapelvei egyértelműek. Minden szinten megtalálhatóak - európai, országos és helyi szinten egyaránt.

A jogállamiság alapjául a tagországoktól kezdve a helyi szintig az Európai Unió szerződésének második cikke szolgál:

„Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.”

Alaptörvényünk európarabarát, de ezt a jogállamiság feltételéhez köti. Az alkotmány 23 cikke így szól:

„A Német Szövetségi Köztársaság közreműködik az európai egység megteremtésében és elkötelezi magát a demokratikus, jogállami, szociális és föderatív alapelvek, valamint a szubszidiaritás alapelve mellett és az alkotmánnyal hasonlatos alaptörvényjogi védelmet biztosít.”

A 2018-as népszavazás keretében Hessen tartomány polgárai is egyértelműen ezen Európa mellett tették le voksot. 82,4 %-os túlnyomó többséggel egy új 64.cikk mellett döntöttek, amely következőképpen hangzik:

“Hessen a Német Szövetségi Köztársaság tagállama és ennek megfelelően az Európai Unió része. Hessen kiáll az európai egység mellett, amely a demokratikus, jogállami, szociális és föderatív alapelveken, valamint a szubszidiaritás alapelvén nyugszik, őrzi a térség önállóságát és biztosítja közreműködését az európai döntéseknél.”

A hesseni alkotmány tehát egyaránt hangsúlyozza a térségek önállóságát és az európai egység elfogadását. Itt nem arról van szó, hogy emellett vagy amellett döntünk, hanem arról hogy emellett és amellett is.

Az Európa-pártiság illik a Rhein-Main-térséghez, hiszen ez a régió Európa szívében fekszik és különösen erős itt a nemzetközi befolyás. Ráadásul a térség gazdasági sikere erősen függ az Európai Unió belüli liberalizmustól.

És bizonyára vannak itt Rödermarkban Eintracht Frankfurt szurkolók, akik sokszor teljes odaadással lelkesítették már csapatukat és énekelték a himnuszt, hogy „Im Herzen von Europa“, azaz „Európa szívében“, és mindezt nemcsak azóta tették, amióta az Eintracht Európában is sikeres csapatnak számít.

Különösen nekünk hesseni polgároknak minden okunk megvan arra, hogy egyúttal hálás európai polgárok is legyünk.

A jogállamiságnak ezen irányadó elveit minden szinten - európai, országos és városi szinten is - életté kell megtölteni. És mi a kiindulási alapunk? Egyrészt derűsen, másrészt borúsán látom a dolgokat.

Mindemellett definiálnunk kell, hogy mi az a jogállamiság. Ezen a ponton a jelenlegi vitákban félreértéseket és torzulásokat vélk felfedezni.

A jogállam nem csupán erős államot jelent. A jogállam egyik fő tulajdonsága éppen az, hogy polgárait megvédi egy túl erős állam túlkapásaitól. Az emberek a jogállamban nem tárgyak, hanem személyes méltósággal és jogokkal rendelkező alanyok, származásuktól függetlenül. A gyűlölet, a kirekesztés és a toleranciahiány ellentmond a jogállamiságnak. A jogállamiság magja a joghoz kötöttség, méghozzá elsősorban az államhatalom teljes mértékű joghoz és törvényességhez való kötöttsége.

Ezenkívül a jogállam csak egy olyan működőképes, független igazságszolgáltatással együtt képzelhető el, amely a jogot érvényesíteni képes. Az igazságos eljárás és a hatásos jogvédelem biztosítása alapvető feltétel. Ezen mércével mérve a jogállamiság megítélésem szerint Európában, országunkban és önkormányzatainkban is magas szinten áll.

A közigazgatási tevékenység nem mindig tetszik az embereknek; ez a dolog természetéből adódik, mivel kellemetlen döntéseket is kell hozni. De véleményem szerint nem vitatható, hogy a végrehajtó szervek jogi elkötelezettsége minden területen meghatározó.

Sajnálatos módon még nálunk is akadnak kirívó esetek, mint például Wetzlar városának esetében, ahol a szövetségi alkotmánybíróság döntését nem voltak hajlandók végrehajtani, vagy például Nordrhein-Westfalen-ben egy tunéziai kitoloncolása, ahol nem vették figyelembe a folyamatban lévő törvényes eljárást. Megítélésem szerint itt egyéni negatív esetekről van szó - a jogállamiságot nem veszik figyelembe, amely nyugtalanító, da általánosításra (még) nem ad okot.

Európa, ami a kisebb közösségek tevékenységét illeti, óriási jelentőséggel bír. Az Európai Unióban hozott döntések becslések alapján 70-80 százaléka közvetlenül hat a kisebb közösségek életére. Ma egyértelműen az európai jogrendszer formálja a helyhatósági választási jogokat, a közellátást, a közbeszerzési jogot, de a közigazgatási jog egészét is. Ez a megvalósítás szintjén a helyi közigazgatás számára nem mindig könnyű feladat, de ez nem változtat azon, hogy törekedni kell az előírások teljeskörű figyelembe vételére.

Jelentősen javulna Európa és városai között az összehangoltság, ha Európa a helyi közösségeknek több figyelmet szentelne. A helyi közösségek eddigi gyenge közreműködése fejleszthető lenne a térségekből jövő bizottságokon keresztül.

Megítélésem szerint bíróságaink is hozzájárulnak a jogállamisághoz. Ez ugyanúgy értendő az európai bíróságokra, azaz az Európai Bíróságra és az Emberi Jogok Európai Bíróságára, mint ahogy a helyi bíróságokra - Rödermark esetében tehát a langeni bíróságra.

A hesseni helyi bíróságok évente körülbelül 80.000 polgári peres eljárásban, 45.000 családi peres ügyben, valamint 40.000 büntetőjogi eljárásban döntenek; egy-egy polgári ill. büntető jogi eljárás átlagosan 5 hónapig tart.

Nem tudok garanciát vállalni minden egyes eljárásra, de meg vagyok győződve, hogy bíróságaik minőség és gyorsaság tekintetében összességében nézve megállják a helyüket. Ez különösen igaz nemzetközi összehasonlításban is.

Nincs okunk arra, hogy a jogállamiságra utolsó misét mondjunk illetve, hogy riadókészültséget rendeljünk el. Azok, akik ma a jogállamiság megingásáról panaszkodnak, saját politikai követeléseikkel kötik össze, amely követelések aztán egy jogállamról szóló vita keretében merülnek fel és kapnak hangot, mint például a migrációpolitikában.

A politikai viták a demokrácia részét képezik, de nem lenne helyénvaló, ha elhamarkodottan a jogállam alapvető kérdéseit feszegetnék vagy netalán a jogállam válságát latolgatnák. Célzott elbizonytalanítással mérgezik a bizalmat, amelyre Európának és a jogállamnak szüksége van és amelyet meg is érdemel.

Az igazságszolgáltatás amúgy elválaszthatatlan Európától.

Ez különösen igaz a bűnüldözésre, amely nem állhat meg a nemzetállam határán, hanem hatásossága érdekében Európára kiterjedőnek kell kellenie.

Az elmúlt évben csak a Frankfurter Főtörvényszéken összesen 420 kiadatási eljárás volt folyamatban. Ennek körülbelül 85 százaléka az Európai Unió tagországok kiadatási kérelmével volt összefüggésben.

Alapul az európai letartóztatási parancs szolgál, amely európszerte érvényben van. A kiadatásnak ez az egyszerű és bonyodalommentes formája a kölcsönös bizalom alapelvén nyugszik. Bízunk abban, hogy a keresett személy jogait minden egyes tagországban figyelembe veszik.

Ezen a ponton elmondanám, hogy jelenleg mi nyugtalanító és mi ingatja meg ezt a kölcsönös bizalmat. Egyes tagországokban aggodalomra ad okot a jogállamiság alakulása. Ez különösen Lengyelországra értendő.

Az ország az elmúlt 25 év folyamán egy figyelemre méltó, független igazságszolgáltatást hozott létre. A legújabbkori fejlemények veszélyeztetik ezeket a sikereket. Az alkotmánybíróság és más bíróságok személyes befolyásoltság alá kerültek, valamint lehetővé tettek olyan intézkedéseket, amellyel nem kívánatos bírákat menesztenek illetve nyugdíjaznak.

Fontos, hogy ezt a hibás fejlődési vonalat megfékezzük, hogy az Európai Unió alapértékeit megőrizhessük és a tagállamok közti komplikációmentes jogi együttműködés folytatódhasson. Európának itt egyértelműen utat kell mutatnia, hogy a jogállami garanciák ne szoruljanak vissza. Magyarországon és Romániában is sajnos rossz irányba tart a fejlődés.

De a gondok helyett hadd fejezzem be a beszédemet egy bizakodó jövőképpel:

Nagyon remélem, hogy együtt sikerülni fog Európát pozitívan feltölteni. Rödermarktól és partnervárosaitól erős impulzusokat kapunk ezirányban.

Ebben a folyamatban minden szint közreműködésére szükség van: a városok, az országok és Európa közreműködésére. Ezek a szintek kiegészítik egymást, függnek egymástól és fontos, hogy ezekkel azonosulni tudjunk. Én jómagam egyszerre vagyok limburgi, hesseni, német és európai. És nagyon szívesen vállalom mindezen szerepeket.

Szálljunk együtt síkra egy határok nélküli, békés, szabad és jogállami Európáért!